

JAUSMŲ KLASIKA

MADELINE MARTIN

Paskutinis
knygynas
Londone

LAIKUI NEPAVALDUS PASAKOJIMAS APIE KARO ATNEŠTUS
PRARADIMUS, MEILĘ IR NEBLĚSTANČIĄ LITERATŪROS GALIĄ

Paskutinis
knygynas
Londone

MADELINE MARTIN

Paskutinis
knygynas
Londone

Romanas

Vilnius
2022

*Skiriu visų mano kada nors skaitytų knygų autoriams.
Ačiū už atokvėpį nuo kasdienybės ir už žinias, kurios mane
paskatino tapti tuo, kuo esu.*

I

*1939 m. rugpjūtis
Londonas, Anglija*

Greisė Benet visada svajoję kada nors gyventi Londone. Niekada neįsivaizdavo, kad ši svajonė galėtų tapti vieninteliu pasirinkimu – juolab karo išvakarėse.

Traukinys sustoję Faringdono stotyje – pavadinimas buvo aiškiai matyti raudono apskritimo rėminamoje mėlynoje juostelėje ant sienos. Perone lūkuriuojantys žmonės nekantravo įlipti į traukinį ne mažiau nei tie, kurie nekantravo išlipti. Jie vilkėjo puošniais elegantišką miesto madą atitinkančiais drabužiais. Kur kas įmantresniais už Dreitone, Norfolke, vilkimus.

Greisės širdį vienodai virpino ir nervinė įtampa, ir jaudulys.

– Atvykome, – ji žvilgtelėjo į greta sėdinčią Vivę.

Draugė uždarė lūpdažio tūbelę ir nusišypsojo šviežiai padažytomis skaisčiai raudonomis lūpomis. Žvilgtelėjo

pro langą ir akimis perbėgo per lenktą sieną marginančius skelbimus.

– Tiek daug metų svajojome gyventi Londone... – ji skubiai spustelėjo Greisei ranką. – Štai mes ir čia.

Kai abi dar buvo mergaitės, Vivė pirmą kartą užsiminė apie galimybę išvykti iš monotoniško Dreitono į miestą, kuriame kunkuliuoja jaudinantis gyvenimas. Tada tokia mintis – iškeisti lėtą, pažįstamą kaimišką gyvenimą į triukšmingą, greitą Londono pulsą – Greisei pasirodė beprotiška. Ji niekada nepagalvojo, jog tai galėtų tapti būtinybe.

Kita vertus, Dreitone nieko neliko. Bent jau nieko, dėl ko norėtusi grįžti.

Merginos pakilo nuo pliušu aptrauktų suolų ir pasiėmė bagažą. Abi teturėjo po vieną lagaminą, prikimštą išblukusių, ne tiek dėvėjimo, kiek laiko iškankintų drabužių. Lagaminai buvo tokie pilni, kad rodės, tuoj plyš, be galo sunkūs, be to, juos buvo itin nepatogu nešti dėl per pečius permestų dėžių su dujokaukėmis. Vyriausybės įsakymu, šias šiurpenybes reikėjo tampytis visur, kad prasidėjus dujų atakai būtų galima apsisaugoti.

Merginų laimei, Britų gatvė buvo vos už dviejų minučių pėsčiomis – taip bent joms sakė ponis Vederford.

Greisės mamos vaikystės draugė nuomojo kambarį – siūlė jame apsigyventi jau prieš metus, kai mirė Greisės mama. Kilniaširdiškomis sąlygomis: du mėnesius nemokamai, kol Greisė susiras darbą, o paskui – su nuolaida. Nors mergina degte degė noru išvykti į Londoną, o Vivė ją entuziastingai drąsino, ji dar beveik metus liko Dreitone, stengdamasi sulipdyti šukėmis virtusį gyvenimą.

Visa tai įvyko prieš Greisei sužinant, kad namas, kuriame gyveno nuo pat gimimo, iš tiesų priklauso jos dėdei – dar prieš jam į jį atsikraustant su valdinga žmona ir penkiais vaikais, dar prieš gyvenimui, kurį pažinojo, galutinai virstant pelenais.

Teta nuolat pabrėždavo, kad Greisei tuose namuose nebėra ką veikti. Vietoje, kuri kadaise siejosi su paguoda ir meile, dabar ji jautėsi nebepageidaujama. Kai teta pagaliau akiplėšiškai liepė Greisei išvykti, mergina suprato nebeturinti pasirinkimo.

Sunkiausia buvo parašyti laišką poniai Vederford ir paklausti, ar jos pasiūlymas tebegalioja – tai ji padarė praeitą mėnesį. Greisei tai buvo tolygu pripažinti, kad pasiduoda, kad užgriuvę iššūkiei ją sugniuždė, kad sielą prislėgė visiškas krachas. Tai buvo lyg kapituliacija, lyg absoliutus žlugimas.

Ji niekada nepasižymėjo didele drąsa. Net dabar abejojo, ar būtų pajėgusi išvykti į Londoną, jei ne Vivė, kuri primygtinai siūlėsi važiuoti drauge.

Merginoms laukiant, kol žvilgios metalinės traukinio durys prasiskirs ir prieš akis atsivers visiškai naujas pasaulis, Greisės širdį kaustė nerimas.

– Viskas eisis puikiai, – sau po nosimi sušnibždėjo Vivė. – Greise, čia bus šimtą kartų geriau. Pažadu.

Pneumatinės elektrinio traukinio durys šnypšdamos atsivėrė ir abi merginos žengė į peroną, kuriame jas pasitiko besistumdančių ir pro šalį besibraunančių, visomis kryptimis skubančių žmonių knibždėlynas. Paskui durys už nugaros tyliai švilpdamos užsivėrė ir nuvažiuojančio traukinio sukeltas vėjo šuoras timpltelėjo joms už sijonų ir plaukų.

Ant tolimosios sienos kabėjo „Chesterfield“ reklama, kurioje išvaizdus gelbėtojas rūkė cigaretę, o greta kabantis plakatas kvietė Londono vyrus į armiją.

Jis Greisei priminė ne tik apie karą, ant kurio slenksčio stovėjo jų šalis, bet ir apie tai, kad atsikrausčiusi į miestą ji atsidūrė dar didesniame pavojuje. Jei Hitleris sumanė užkariauti Didžiąją Britaniją, tikėtina, kad pirmiausia nusiųs ją į Londoną.

– Ak, Greise, žiūrėk! – sušuko Vivė.

Greisė nususuko nuo reklaminio plakato į metalinius laiptus, kurie nematoma juosta slinko aukštyn ir dingo kažkur ties skliautuotomis lubomis. Jų svajonių mieste.

Pamiršusios reklamą jiedvi su Vive nuskubėjo prie eskalatoriaus ir slėpdamos susižavėjimą leidosi, regis, be jokių pastangų nešamos vis aukštyn, aukštyn ir aukštyn.

Sunkiai tramdydama džiaugsmą Vivė kilstelėjo pečius.

– Argi nesakiau, kad bus nuostabu?

Staiga Greisė pajuto viso jų žygio mastą. Tiek metų svajojusios ir planavusios, štai jos jau Londone. Toli nuo užgaulaus Greisės dėdės ir nuo tvirta ranka Vivę auklėjusių tėvų.

Nors kankinamos nerimo, merginos išlėkė iš stoties lyg narvelyje ilgai kalintos lakštingalos, pasiruošusios išskeisti sparnus.

Aplinkui į dangų stiebėsi aukšti pastatai, ir Greisei prireikė prisidengti akis nuo saulės, kad pamatytų jų stogus. Kelios gretimos parduotuvės jas pasitiko ryškiomis iškabomis, skelbiančiomis, kad štai ten parduodami sumuštiniai, ten dirba kirpėjas, ten vaistinė. Gatve pro šalį nuriaumojo sunkvežimis, priešinga kryptimi

nulėkė dviejų aukštų autobusas – toks žvilgiai raudonas kaip Vivės nagai.

Greisė vos susivaldė nesugriebusi draugei už rankos ir nespygtelėjusi pažiūrėti. Vivė taip pat dairėsi iš nuostabos išplėstomis, žėrinčiomis akimis. Ji, lygiai kaip ir Greisė, dabar buvo kuo tikriausia pagarbios baimės apimta kaimo mergaitė – tai kas, kad madingai apsirengusi ir tobulai susigarbanojusi kaštonų spalvos plaukus.

Greisė neatrodė taip prašmatniai. Tiesa, šia proga apsilviko geriausią suknelę, kuri siekė kiek žemiau kelių, o liemenį juosė prie plokščiapadžių batelių priderintas siauras juodas diržas. Nors jos suknelė nebuvo tokia elegantiška kaip Vivės – juoda su baltais taškiukais, – šviesiai mėlynos spalvos medvilnė išryškino pilkas Greisės akis ir dailiai derėjo prie šviesių plaukų.

Suknelę jai, žinoma, pasiuvo Vivė. Draugė nuo mažens joms buvo numačiusi didingą ateitį ir visada rūpinosi ne tik savimi, bet ir Greise. Merginos praleisdavo valandų valandas kartu, siūdamos sukneles, sukdamosi plaukus, metai iš metų skaitydamos žurnalus apie madą ir etiketą „Woman“ ir „Woman’s Life“* ir nepaliaujamai taisydamos savo kalbėseną, kad „su visam atsikratytų Dreitono akcento“.

Dabar Vivė aukštais skruostikauliais ir ilgų blakstienų rėminamomis rudomis akimis būtų papuošusi bet kurių šių žurnalų viršelį.

Merginos įsiliejo į skubančių žmonių srautą ir, iš rankos į ranką perimdamos sunkius lagaminus, Greisės

* Prieš Antrąjį pasaulinį karą pradėti leisti žurnalai (čia ir toliau – vert. pastabos).

vedamos patraukė į Britų gatvę. Laimei, nuorodos, kurias ponias Vederford atsiuntė naujausiam laiške, buvo aiškios ir lengvai suprantamos.

Trūko tik vieno – karo ženklų.

Čia, kur bepasisuksi, buvo dar daugiau plakatų: vieni kvietė vyrus atlikti pareigą tėvynei, kiti ragino nekreipti dėmesio į Hitlerį ir jo grasinimus ir skubėti rezervuoti vasaros atostogas. Kitoje gatvės pusėje vieno pastato duris puslankiu supo maišai su smėliu, o virš įėjimo nespalsvota iškaba skelbė, kad tai vieša priešlėktuvinė slėptuvė.

Kaip ir buvo rašiusi ponias Vederford, iki Britų gatvės merginos nuėjo per kelias minutes, netrukus jos jau stovėjo priešais plytinį namą sublokuotų pastatų eilėje – žaliomis durimis ir nublizgintu žalvariniu belstuku; už lango vazone žydėjo violetinės ir baltos petunijos. Iš to, ką rašė ponias Vederford, tai neabejotinai buvo jos namas.

Ir jų naujieji namai.

Vivė ryžtingai užlipo laipteliais, net garbanos su kiekvienu žingsniu spyruokliavo, ir pasibeldė į duris. Greisė suskubo atsistoti šalia. Šiaip ar taip, ponias Vederford buvo gera mamos draugė, o kai Greisė dar buvo maža, Dreitone ji juos lankė ne kartą.

Abiejų moterų draugystė prasidėjo dar tada, kai ponias Vederford gyveno Dreitone. Draugių ryšys nenutrūko, net kai ponias Vederford išsikraustė į Londoną, tęsėsi ir per Didįjį karą, nusinešusi abiejų moterų vyrų gyvybes, ir Greisės mamai susirgus.

Durys atsivėrė ir Greisė išvydo ponias Vederford. Ji atrodė vyresnė, nei buvo išlikusi Greisės atmintyje. Kiek

atsiminė, moteris visada buvo dailiai apkūni, rausvais apvaliais skruostais, mėlynomis žėrinčiomis akimis. Dabar jos nosis buvo pabalnota akiniais apvaliais rėmeliais, o tamsius plaukus margino sidabrinės gijos. Ponios Vederford žvilgsnis pirmiausia įsmigo į Greisę.

Moteris tyliai aiktelėjo ir pirštais prisidengė burną.

– Greise, esi lyg iš akies traukta motina. Pilkaakė Beatrice buvo tikra gražuolė. – Ponia Vederford plačiau atvėrė duris, vilkėjo gėlėmis margintą baltą medvilninę suknelę priderintomis mėlynomis sagomis. Už jos atsivėrė nedidelis, bet tvarkingas prieškambaris, beveik visą jį užėmė į antrą aukštą vedantys laiptai. – Prašau užėiti.

Stengdamasi neparodyti, kiek daug jai, vis dar gedinčiai motinos, reiškia ponios Vederford komplimentas, Greisė po nosimi sumurmėjo padėką.

Mergina sunkiai įnešė pro duris lagaminą ir šiltuose namuose užuodė pikantišką mėsos ir daržovių aromatą. Burna kaipmat prisikaupė seilių.

Padoraus naminio maisto – ar bent jau gardaus – Greisė nebuvo ragavusi nuo tada, kai mirė mama. Teta nepasižymėjo kulinariniais gebėjimais, o Greisė praleisdavo pernelyg daug laiko rūpindamasi dėdės parduotuve, kad spėtų paruošti ką nors skanaus.

Jos pėda susmego į minkštą pastelinių gėlių raštu margintą kreminės spalvos kilimėlį. Jis buvo švarus, tik vietomis atrodė nudėvėtas.

– Vivjena, – tarė ponia Vederford, kreipdamasi į Vivę, įžengusią paskui Greisę.

– Draugai mane vadina Vive, – ji apdovanojo namų šeimininkę jai vienai būdinga žavia šypsena.

– Ak, kokios gražuolės tapote! Priversite mano berniuką raudonuoti. – Moteris joms pamojo pastatyti lagaminus ant žemės. – Kolina! – šūktelejo ji pasisukusi į laiptus. – Pasirūpink panelių lagaminais, kol užkaisiu arbatinuką.

– Kaip Kolinas? – mandagiai pasiteiravo Greisė.

Kolinas, kaip ir ji, buvo vienturtis, po Didžiojo karo likęs be tėvo. Nors buvo dvejas metais už ją jaunesnis, vaikystėje jie drauge žaisdavo. Tą laiką Greisė visada prisimindavo su didele meile. Kolinas dar vaikystėje pasižymėjo švelnumu, jo skvarbiose, protingose akyse visada atsispindėjo nuoširdus gerumas.

Ponia Vederford susierzynusi mostelėjo rankomis.

– Stengiasi išgelbėti pasaulį gelbėdamas gyvūnus – visus iki vieno tempia namo. – Ji geranoriškai sukikeno, leisdamą suprasti, kad iš tiesų jai tai per daug netrukdo.

Kol jos laukė Kolino, Greisė gėrėjosi prieangiu. Šalia laiptų stovėjo staliukas, ant jo – žvilgus juodas telefono aparatas. Linksmi nuteikiantys baltos ir mėlynos spalvų brokato tapetai buvo šiek tiek išblukę, bet dailiai derėjo prie baltų durų ir staktos. Nors namų interjeras buvo paprastas, atrodė nepriekaištingai. Greisė abejojo, ar net su didinamuoju stiklu šiuose namuose aptiktų bent menkiausią dulkelę.

Girgžtelėjo laiptai, pasigirdo žemyn lipančio žmogaus žingsniai ir netrukus regos lauke pasirodė aukštas lieknas vaikas. Jo plaukai buvo tvarkingai sušukuoti, jis vilkėjo marškinius su apykakle ir rudas kelnes.

Vaikas joms droviai nusišypsojo ir jo veido bruožai kaipmat sušvelnėjo – taip jis atrodė netgi dar jaunesnis nei dvidešimt vienu.

– Labas, Greise.

– Kolinai? – negalėdama patikėti pratarė ji. Jis buvo už ją beveik visa pėda aukštesnis ir dabar žiūrėjo iš viršaus taip, kaip kadaise jinai į jį.

Kolinas nuraudo. Jo reakcija buvo miela, Greisei sušilo širdis pamačius, kad per visus tuos metus jos vaikystės draugas neprarado žavumo.

Greisė pakėlė į jį akis.

– O tu gerokai išaugai nuo tada, kai paskutinį kartą matėmės.

Visai susidrovėjęs Kolinus gūžtelėjo prakauliais pečiais, tada linktelėjo Vivei, su kuria vaikystėje taip pat žaisdavo, nes abi merginos buvo neperskiriamos draugės.

– Vive. Sveikos atvykusios į Londoną. Mudu su mama nekantriai jūsų laukėme. – Plačiai nusišypsojęs Greisei, jis pasilenkė paimti lagaminų, kuriuos merginos buvo pastačiusios kiek atokiau. Netikėtai stabtelėjo. – Ar galiu juos užnešti į viršų?

– Žinoma, – atsiliepė Vivė. – Ačiū, Kolinai.

Jis linktelėjo ir, paėmęs po lagaminą į ranką, lengvai užnešė juos į antrą aukštą.

– Ar pamenate, kaip atvažiuodavome pas jus su Kolinu? – paklausė ponja Vederford.

– Taip, – atsakė Greisė. – Jis toks pat mielas kaip ir anksčiau.

– Tik gerokai ūgtelėjęs, – pridūrė Vivė.

Moteris metė susižavėjimo kupiną žvilgsnį į laiptus, tarsi jos sūnus vis dar būtų ten.

– Jis geras vaikas. Eime, išgerkime arbatos, paskui aprodysiu jums namus, – ji pamojo merginoms sekti iš

paskos ir stumtelėjo virtuvės duris. Greta durų, virš kriauklės, buvo langas, pro kurį plūdo dienos šviesa; jį dengė per vidurį perskirtos baltos plonytės užuolaidos. Siauroje virtuvėje viskas atrodė taip pat nepriekaištingai švaru, kaip ir prieangyje. Nuo švarių baltų stalviršių atsispindėjo saulės šviesa, džiovykloje džiūvo keletas tvarkingai sudėtų indų, kabėjo keli citrinų geltonumo rankšluosčiai. Kad ir ką gamino ponia Vederford, aromatas čia dar labiau viliojo.

Šeiminkė parodė Greisei ir Vivei į nedidelį staliuką su keturiomis baltomis kėdėmis ir nukėlė nuo viryklės virdulį.

– Tavo dėdė pasirinko puikų metą pareikšti teises į jūsų namus – prieš pat karą, – ponია Vederford nusinešė virdulį prie kriauklės ir atsuko vandenį. – Nebūtų Horacijus, – šniokščiant vandeniui su neslepia antipatija pasakė ji. – Beatričė nerimavo, kad jis gali pamėginti padaryti ką nors panašaus, bet jos liga buvo tokia ūmi...

Moteris liovėsi stebėti, kaip virdulys prisipildo vandens, ir metė žvilgsnį į Greisę.

– Neturėčiau taip kalbėti, juk ką tik įžengėte pro duris. Labai džiaugiuosi jus čia matydama. Tik norėčiau, kad aplinkybės būtų linksmesnės.

Nežinodama, ką sakyti, Greisė prikando lūpą.

– Ponია Vederford, jūsų namai be galo mieli, – suskubo į pagalbą Vivė.

Greisė dėkinga žvilgtelėjo į draugę, o ši jai lyg sąmokslininkė pamerkė akį.

– Ačiū, – moteris užsuko vandens čiaupą ir šypsodamasi apžvelgė virtuvę. – Kelias kartas šis namas priklausė

mano vyro Tomo šeimai. Čia jau nebe taip išpuoselėta kaip anksčiau, bet man gerai taip, kaip yra.

Greisė ir Vivė atsisėdo prie stalo. Citrinų raštu margintos pagalvėlės ant kėdžių buvo plonos, ir jos jautė kietą medinę sėdynę.

– Ačiū, kad leidote mums čia apsistoti. Esate labai dosni.

– Smulkmena, – ponია Vederford užkėlė virdulį ant viryklės ir, pasukdama rankenėlę, įžiebė ugnį. – Ko nepadaryčiau dėl savo mielos draugės dukters.

– Kaip manote, ar bus sunku rasti darbą? – paklausė Vivė. Nors ji stengėsi kalbėti nerūpestingai, Greisė žinojo, kaip karštai jos draugė nori tapti pardavėja.

Tiesą sakant, ši mintis viliojo ir Greisę. Dirbti universalinėje parduotuvėje, kokioje nors rafinuotoje, prabangioje, kaip antai kelis pastato aukštus užimančioje „Woolworths“, atrodė žavinga.

Ponia Vederford jai paslaptinai nusišypsojo.

– Taip jau yra, kad Londone gerai pažįstu ne vienos parduotuvės savininką. Kolinas dirba „Harrods“. Jis taip pat gali tarti žodelį.

Vivės veidas nušvito, apimta vos tramdomo jaudulio ji Greisei vien lūpomis atkartoję parduotuvės pavadinimą.

Ponia Veterford nukabino vieną geltonų rankšluosčių ir, paėmusi iš džiovyklos lėkštę, nuvalė nuo jos likusius lašelius.

– Turiu pripažinti, kad iš jūsų kalbėsenos visai nepasakytum, jog esate kilusios iš Dreitono.

Vivė vos pastebimai kilstelėjo smakrą.

– Ačiū. Mes tikrai stengėmės. Tikimės, kad tai padės rasti darbą.

– Argi ne nuostabu? – ponია Vederford atidarė spintelę ir įdėjo į ją lėkštę. – Turbūt atsivežėte ir rekomendacinius laiškus?

Prieš joms išvykstant į Londoną, Vivė pasiskolinta rašomąja mašinėle visą dieną kruopščiai spausdino savo rekomendacinį laišką. Siūlėsi parašyti laišką ir Greisei, bet ši atsisakė.

Moteris vėl nusisuko šluostyti indų. Vivė kilstelėjo į Greisę antakius, tarsi sakydama, neva ši turėjusi sutikti.

– Be abejo, atsivežėme, – užtikrintu balsu abiejų vardu pareiškė Vivė – jau neabejotinai kurpė planą, kaip parašyti antrą laišką – Greisei.

– Vivė atsivežė, – pataisė draugę Greisė. – Aš, deja, ne. Dėdė atsisakė parašyti rekomendacinį laišką, nors gana ilgai dirbau jo parduotuvėje.

Tai buvo jo paskutinė užgaulė – atsikeršijimas už tai, kad Greisė neva „apleidusi parduotuvę“, kurioje dirbo beveik visą gyvenimą. Tai, kad jo žmona liepė dukterėčiai pasiieškoti kitos gyvenamosios vietos, jam, regis, nė kiek nerūpėjo – svarbu buvo tik tai, kad nebebus kam vykdyti jo paliepiimų vos pirštu pamojus.

Virdulys šaižiai sušvilpė ir pro snapelį plūstelėjo garai. Ponია Vederford jį tuojau pat nukėlė nuo viryklės, taip nutraukdama jo gailų kaukimą, ir pastatė ant trikojo padėklo. Paskui caksėdama liežuviu į rutuliuko formos sietelį įbėrė kaupiną šaukštą arbatžolių, įdėjo sietelį į arbatinuką ir užpylė vandeniu.

– Kaip apmaudu, siaubingai apmaudu. – Sumurmėjusi kažką apie Horacijų, ji pastatė arbatinuką ant sidabrinio

padėklo drauge su trimis servizo puodeliais, cukrine ir grietinėlės ašotėliu. Tada liūdnai nusišypsojo Greisei. – Be rekomendacinio laiško tavęs į universalinę parduotuvę nepriims.

Greisės veidas ištyso. Matyt, visgi vertėjo leisti Vivei parašyti tą laišką.

– Tačiau, – lėtai nešdama prie stalo padėklą, toliau kalbėjo ponia Vederford, ji pripildė visus tris puodelis garuojančio gėrimo, – žinau vieną vietą, kurioje galėtum padirbėti šešis mėnesius ir gauti deramą rekomendacinį laišką.

– Greisė idealiai tiks bet kokiam darbui, kad ir ką jai esate numačiusi, – Vivė paėmė iš cukrinės gabalėlį cukraus ir įsidėjo į arbatą. – Mokykloje ji mokėsi aukščiausiais pažymiais. Ypač matematiką. Ji, galima sakyti, savarankiškai vadovavo visai dėdės parduotuvei ir per visus tuos metus ją gerokai patobulino.

– Tada neabejoju, kad viskas eisis kaip iš pypkės, – moteris gurkštelėjo arbatos.

Kažkas bakstelėjo Greisei į blauzdą. Mergina pažvelgė po stalu ir pamatė į ją didelėmis gintarinėmis akimis maldaujamai žvelgiantį rainą katinėlį.

Ji paglostė katinui už ausų ir šis pradėjo murkti.

– Matau, turite katiną.

– Dar tik kelias dienas – tikiuosi, neprieštarausite. – Vydama padarėlį šalin ponia Vederford pamosavo ranka, bet šis ir toliau užsispyręs liko sėdėti Greisei prie kojos. – Vos užuodęs maistą, šis nenaudėlis, žiūrėk, jau ir čia. – Moteris apgailestaujamai nužvelgė katinėlį, kuris į ją spoksojo be menkiausios gėdos ar kaltės. – Kolinas moka puikiai apsieiti su gyvūnais. Jeigu leisčiau pasilikti visus sužeistus padarus, užveistų visai nemenką žvėryną. – Ji sukikeno išsklaidydama nuo puodelio kylančius garus.

Katinas apsvirtė ant nugaros – jam ant krūtinės bolavo nedidelė balta žvaigždė. Greisė toje vietoje jį pakasė. Nuo ritmiško murkimo kūnelis švelniai vibravo.

– Kuo jis vardu?

– Rainius, – ponია Vederford žaismingai pavartė akis. – Mano sūnui kur kas geriau sekasi gyvūnus gelbėti nei galvoti jiems vardus.

Tarsi išgirdęs minint jo vardą, virtuvėje pasirodė Kolinai. Rainius pašoko ant kojyčių ir nutipeno pas savo gelbėtoją. Vaikinas plačiomis plaštakomis švelniai paėmė mažą padarėlį, šis meiliai į jį pasitrynė.

Šį kartą ponია Vederford pavijo sūnų.

– Lauk su juo iš virtuvės.

– Atleisk, mama, – Kolinai apgailėstaujamai nusišypsojo Greisei ir Vivei ir, priglaudęs katinėlį prie krūtinės, nėrė pro duris.

Stebėdama sūnų išeinant, ponია Vederford meiliai papurtė galvą.

– Aplankysiu poną Evansą ir pasirūpinsiu, kad tave priimtų į tą parduotuvę, – ji vėl atsilošė kėdėje ir atsidususi nukreipė žvilgsnį į sodą.

Greisė žvilgtelėjo pro langą į sode žiojinčią duobę, greta jos pūpsojo liūdnei atrodančios su šaknimis išrautos gėlės ir krūva kažko, kas labai priminė aliuminio lakštus: veikiausiai čia bus statoma Andersono slėptuvė*.

Dreitone, kuriame bombardavimo tikimybė buvo nedidelė, Greisė nematė nė vienos slėptuvės, bet buvo

* *Anderson shelter* (angl.) – nedidelę daržinę pusapvaliu stogu primenanti slėptuvė. Ją 1938 m. suprojektavo buvęs jūrų pėstininkas seras Johnas Andersonas. Šios slėptuvės pradėtos statyti dar prieš karą. Būdavo statomos sode, jose tilpdavo iki šešių žmonių.

girdėjusi, kad keliuose miestuose buvo išdalyti lakštai Andersono slėptuvėms įsirengti. Tas slėptuves reikėjo išsikasti sode tam atvejui, jei Hitleris užpultų Angliją. Greisės nugara nuvilnijo nerimo virpulis. Atsikraustyti į Londoną jos galėjo bet kada, bet pasirinko patį karo priešaušrį ir dabar atsidūrė pačiame bombardavimų taikinyje.

Vis dėlto apie grįžimą į Dreitoną Greisė nė negalvojo. Būtų mieliau stojusi akis į akį su pavojumi ten, kur yra pageidaujama, nei taiksčiusis su dėdės priešiškuumu.

Vivė smalsiai žvilgtelėjo pro langą, bet iš karto nugręžė akis į šalį. Po visą gyvenimą trukusio ūkininkavimo ji, kaip pati buvo sakiusi, „padėjo tašką purvui“.

Ponia Vederford vėl atsiduso ir gurkštelėjo arbatos.

– Sodas buvo gražus.

– Jis ir vėl bus gražus, – patikino ją Greisė, nors pati tuo nebuvo tikra. Jei prasidės bombardavimas, argi bent vienas sodas išliks toks, koks buvo? Ar jos išliks tokios pat?

Šios mintys Greisei kėlė nerimą, tarsi virš jos būtų pakibęs klaikus šešėlis.

– Ponia Vederford, – nebenorėdama galvoti apie karą ir bombardavimus, staiga prakalbo Greisė. – Ar galėčiau pasiteirauti, kokiai parduotuvei vadovauja ponas Evansas?

– Žinoma, mieloji, – moteris pastatė puodelį ant lėkštelės, veidas entuziastingai nušvito. – Tai knygyneas.

Greisė pasistengė neatrodyti nusivylusi. Apie knygas ji išmanė labai mažai. Kai mėgindavo skaityti, visada kas nors sutrukdydavo. Stengdamasi išlaikyti save ir mamą, pernelyg sunkiai dirbo dėdės parduotuvėje, todėl knygomis laiko tiesiog nelikdavo. O paskui mama susirgo...

Vadovauti dėdės Horacijaus krautuvei buvo lengva, ypač dėl to, kad joje parduodamus namų apyvokos daiktus ji naudojo ir pati. Pardavinėti arbatinukus, rankšluosčius, vazas ir kitas prekes – daiktus, kuriuos gerai pažinojo, – atrodė natūralu. Tačiau apie literatūrą ji neišmanė nieko.

Na, ne visai tiesa.

Ji vis dar atsiminė mamos turėtas „Brolių Grimų pasakas“ su elegantiška princese ant viršelio. Ak, kaip jai patikdavo akimis klajoti po spalvingas iliustracijas, kol stebuklines pasakas skaitančios mamos balsas ausdavo kerus. Bet, išskyrus „Brolių Grimų pasakas“, ji neturėjo kada skaityti.

– Nuostabu, – slėpdama nerimą Greisė plačiai nusišypsojo. Kaip nors susitvarkys. Vis geriau nei dirbti dėdės krautuvėje.

Tik kaip jai seksis pardavinėti tai, apie ką beveik nieko neišmano?

Sudomino? Pirkite knygą
PASKUTINIS KNYGYNAS LONDONE
ir mėgaukitės istorija iki pabaigos

Tikros kelių knygynų, išlikusių Londone per Antrąjį pasaulinį karą, istorijos įkvėptas kūrinys. Viltinga odė draugystei, meilei ir knygoms.

1939 m. rugpjūtis: kol Londonas ruošiasi karui, Hitlerio pajėgos vieną po kitos užkariauja Europos šalis. Greisė Benet visada svajoto persikraustyti į sostinę, bet šviesą temdančios užuolaidos ir karo įtvirtinimai, kurie ją pasitinka atvykus – ne tai, ką vylėsi išvysti. Juo labiau nesitikėjo dirbsianti sename, dulkiname Raktažolių kalvos knygyne, užsiglaudusiame pačioje Londono širdyje.

Karo veiksmams intensyvėjant, vykstant visiškam šviesos temdymui ir oro atakoms, Greisė atranda istorijų pasakojimo galią vienyti kaimynystėje gyvenančius žmones taip, kaip nė nemanė esant įmanoma. Ir toji galia triumfuoja netgi prieš tamsiausių karo naktį.

„Tai skaudžiai mielas ir emocionalus meilės laiškas knygoms ir patiems knygynams; tai testamentas, liudijantis, kad pasakojimai turi galią mus stiprinti net tamsiausiomis valandomis.“

Jillian Cantor